

De reactie kwam niet in Auschwitz maar in Yad Vashem

Philip Bloemendal en het wollen popje van Catoetje Englander

door Fred Lammers

Philip Bloemendal, reageerde wat verbaasd toen hij in de voorlaatste editie van het befaamde Guinness Book of World Records onder het hoofdstuk film de naam van zijn Britse collega Bob Danvers Walker van Pathenews tegenkwam als journaalcommentator met de langste staat van dienst: dertig jaar.

„Ik had er op dat moment al 32 jaar opzitten! Mijn medewerkers hebben dat de uitgever laten weten. Die beloofde de zaak in een volgende uitgave recht te zullen zetten. Dat is nu gebeurd. Niet dat het zo belangrijk is, maar ik vind het best leuk in dat boek van recordhouders te staan. Zo ijdel ben ik wel. Er staat niet alleen in vermeld dat ik inmiddels 35 jaar ervaring heb, ook dat ik in 1946 bij Polygoon begon met een weksalaris van honderd gulden.”

In dezelfde tijd kon Philip Bloemendal, die nieuwslezer was bij Radio Herrijzend Nederland, ook bij de Wereldomroep komen. Dat lag meer in zijn lijn. Het sprong echter af omdat zij maar tachtig gulden boden. Het werd dus het bioscoopjournaal en dat was totaal iets anders dan de textielbranche waarin Philip voor de oorlog — daarna moest hij onderduiken — enige tijd werkzaam was geweest. Bloemendal, nu hoofdredacteur-directeur, moest journaalteksten ontwerpen en inspreken.

„Vooral in het begin werden die teksten ter keuring voorgelegd aan Anton Koolhaas, destijds lid van de redactiecommissie, die het bioscoopjournaal nog steeds begeleidt. Koolhaas was niet gemakkelijk. Ik hoor hem nog vragen hoe de beeldvolgorde was. Als ik dat nog aan het vertellen was, liep hij al naar zijn schrijfmachine en ratelde daar in razend snel tempo een nieuwe tekst uit, die, dat moet ik toegeven, een stuk beter was dan de mijne.”

Jongeren

Het bioscoopjournaal had in die eerste naoorlogse jaren nog geen concurrentie te duchten van de televisie. „Er gingen toen wekelijks 130 kopieën van het journaal de deur uit. Nu komen we tot 85.” Na de inzinking in de jaren zestig zit het bioscoopjournaal weer in de lift, dankzij de groeiende belangstelling, vooral van jongeren.

„Van de 350 bioscopen, die er in Nederland zijn nemen zo'n 250 ons journaal af, zij het dat een groot aantal bioscopen in kleinere plaatsen tegen een lager tarief journaals van twee tot vier weken oud draait. Het werkt ongeveer net zo als een leesportefeuille,” vertelt Philip.

Het Polygoon-journaal ziet de NOS al lang niet meer als een concurrent. „Onze werkwijzen verschillen. Wij zoeken het vooral in onderwerpen, die de televisie niet brengt. Daarnaast komen we met speciale items, waarvan we aannemen dat ze een groot publiek boelen. Op het ogenblik loopt er een over een beroemde Spaanse dansgroep, die voor de 25e keer in Nederland op toernee is. Een tentoonstelling in Amsterdam was aanleiding uitgebreid op de geschiedenis van het Meissen-porselein in te gaan. Dat hebben we onlangs ook gedaan met de VAM, het glasblazen en het discowezen.”

Als Philip me die onderdelen later op de middag via een monitor laat zien en ik een vergelijking trek met 'Van gewest tot gewest' veert hij op. „Maar wij doen het beter,” roept hij uit, en dat is niet bedoeld als grapje, maar serieus gemeend. „In 'Van gewest tot gewest' laten ze de mensen praten. Wij richten ons in de eerste plaats op het onderwerp. De tekst voegen we later toe. In goed drie minuten een onderwerp belichten, zoals wij doen, vind ik nog steeds heel knap werk,” merkt Philip met een zekere beroepstrots op.

Teamwerk

Tot voor enkele jaren was Bloemendal van begin tot eind bij alle onderdelen van het journaal werk actief betrokken.

„Daarin is de laatste tijd het nodige veranderd. Het is nu veel meer teamwerk geworden. Antoinette Uiterdijk ontwerpt tegenwoordig de teksten, die ik elke dinsdagmiddag inspreek. Daaraan schaaft ik nog wel eens wat, maar het is toch duidelijk niet meer alleen mijn werk. De cameramensen, Theo Kok en Pieter de Kroon, hebben in vergelijking met vroeger veel meer persoonlijke inbreng gekregen. Dat is een goede ontwikkeling. Ik ben me ervan bewust dat ik erg veeleisend ben geweest in het verleden. Je hebt nu eenmaal artiesten en eenvoudige handwerkers. Ik verlangde dat iedereen hier artiest was. Dat is een onredelijke eis.”

Polygoon filmt heel wat af, op het ogenblik één op vijf, wat betekent dat viervijfde bij de montage wordt weggegooid. Bewaard wordt er desondanks heel wat. Het origineel negatief van de journaals, plus een paar gave exemplaren, gaan de kluis

in. Dat Polygoonarchief is opgeborgen op drie verschillende plaatsen. Het is een indrukwekkende verzameling van ruim zestig jaar, vooral Nederlandse, geschiedenis. Het belang ervan wordt algemeen erkend. Vandaar dat de Rijksvoorlichtingsdienst druk bezig is het brandbare gedeelte van het Polygoon-archief en tot 1952 was film uiterst gevoelig voor vuur, op minder kwetsbaar materiaal over te brengen. Zij is daarmee gevorderd tot halverwege de jaren dertig.

Geen subsidie

De rijksoverheid is nauw betrokken bij de activiteiten van ons bioscoopjournaal. Sinds 1964 wordt er door de staat geld voor uitgetrokken. In de loop der jaren is dat opgelopen van drie ton tot een miljoen gulden. „Dat is geen subsidie. Het is een contractuele bijdrage in de produktiekosten van het journaal,” zet Bloemendal de puntjes op de i. „Er staat beslist wel wat tegenover van onze kant. Zo mag de rijksoverheid gratis uit ons archief putten en voorzien wij wekelijks het buitenland van nieuws over Nederland ten behoeve van buitenlandse bioscopen en ook wel televisie. Ik zeg wel eens dat Nederland daarvoor een eigen filmdienst uitspaart.” De suggestie die onlangs tijdens de tweede kabinetinformatie werd gedaan om in het kader van de noodzakelijke bezuinigingen de bijdrage aan het bioscoopjournaal maar stop te zetten, vindt Philip dan ook „onvoorstelbaar”. Voor 1982 blijft het contract in elk geval van kracht.

Bij 35 jaar nieuws, dat niet zelden wereldnieuws was, is Philip Bloemendal persoonlijk betrokken geweest. Wat hem betreft wil hij ook na zijn pensionering — hij is nu 63 — nog wel een poosje doorgaan als journaalcommentator. Zijn stem is langzamerhand niet meer weg te denken van het bioscoopjournaal.

Als ik Philip vraag welke onderwerpen de meeste indruk op hem hebben gemaakt is het antwoord: „De twee inhudigingen en de Watersnoodramp. Ook wel de processen tegen de oorlogsmisdadigers, omdat je voelde dat daarmee historie werd geschreven.”

Die processen heeft Bloemendal zakelijk geregistreerd. Heel wonderlijk eigenlijk, daar bijna zijn hele familie slachtoffer werd van de nazi's. „Waarschijnlijk heb ik dat destijds verdrongen. Toen ik vorig jaar met Theo Kok in Auschwitz was om te filmen greep me dat ook minder aan dan ik had verwacht. En ik stond daar toch op de plek waar een groot aantal mensen, die mij erg dierbaar waren, is vermoord. Dat woord gebruik ik bewust,

omdat het de enig juiste manier is om te omschrijven wat daar is gebeurd.”

Die reactie is toch gekomen, onlangs bij een bezoek aan Israël, in het museum van de Jodenvervolgung Yad Vashem bij Jeruzalem. „Daar was een groep Duits sprekers, later bleken het mensen uit Zwitserland te zijn, die zo weinig begreep van alles wat zich tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft afgespeeld, dat ik me ongevraagd als gids heb opgeworpen. Een uur lang heb ik ze verteld over de zes miljoen joden, die het slachtoffer zijn geworden van de haat. Mijn vrouw, die alles op een afstand volgde, zei na afloop tegen me het gevoel te hebben gekregen, dat ik een geweldig stuk agressie op die mensen afgeerde. Ik was gebroken. Twintig minuten heb ik ergens op een muurtje zitten uithullen. Alles kwam op me af. Hoe mijn moeder begin september 1942 — door Nederlanders notabene — uit huis werd gehaald, hoe zij ervoor zorgde dat ze mij niet te pakken kregen en op die manier mijn leven redde. Ik dacht aan het briefje, dat ze mijn broer Harry, die de oorlog evenmin overleefde, en mij stuurde, toen ze een paar dagen later van Westerbork op weg was naar Auschwitz. Ze gooidte dat uit de trein om ons te waarschuwen. Moeder begreep heel goed wat er ging gebeuren.”

Afscheidsbrief

„Die afscheidsbrief van moeder bewaar ik als een kostbaar bezit evenals dit...” Philip haalt uit zijn portefeuille een platgedrukt wollen popje. „Dat heb ik gekregen van Catoetje Englander, het meisje van mijn broer. Ze hebben haar ook naar Auschwitz gebracht. Je kunt het sentimenteel vinden, maar ik draag het altijd bij me.”

Het verleden is voor Philip Bloemendal niet dood. „Ik heb in Israël gemerkt dat ik er veel sterker mee bezig ben dan ik ooit had durven toegeven, vooral is het betrekt op deze tijd, nu anti-joodse gevoelens opnieuw de kop opsteken.” Philip bergt het bijna veertig jaar oude popje weer behoedzaam in een vakje van zijn portefeuille. Dan kijkt hij me aan en zegt: „Het leven is iets heel wonderlijks. Daar filosofer ik steeds meer over. Vorig jaar ben ik met mijn vrouw naar het voormalig concentratiekamp Breendonk, tussen Brussel en Antwerpen gaan kijken. Toen we na afloop een kopje thee zaten te drinken in een café er vlakbij bedacht ik ineens dat dit café er al heel lang staat en in de oorlog vrijwel zeker de stamkroeg was van de SS'ers. Die dronken er hun biertjes en schnaps. Je wordt er dan met je neus op gedruwd dat het leven gewoon verder gaat.”

(foto: Stevens)